



ӘОЖ 502.71(479.224)

ҒТАХР 39.21.02

DOI 10.37238/2960-1371.2960-138X.2024.96(4).106

Ходжанова Б.Х., Кішібекова Ә.Б.

**М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті,
Орал, Қазақстан**

***Корреспондент-авторы: Hodzhanova.b@mail.ru**

АБХАЗИЯ РЕСПУБЛИКАСЫҢ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ ЖӘНЕ ТЕРРИТОРИЯЛЫҚ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУЫ

Андатпа. Мақала барысында Абхазия Республикасының кеңес одағы ыдырағаннан кейінгі әлеуметтік-экономикалық жағдайына сипаттама беріледі. Кеңес одағы ыдырағаннан кейін жүйелі түрде орталықтан бөлінетін қаржылық, материалдық жағдайдың мүлдем болмауы, елдің экономикасының дамуына күрт өзгеріс енгізді. Сонымен қатар 1992 жылы Грузияның Абхазия аймағында этникалық қақтығыс қарулы соғысқа ұласып, 13 айға созылған болатын, бірақ бұл соғыс мәселесі әлі де шешімін тапқан жоқ.

Осы қақтығыс барысында ел аумағындағы 500 аса кәсіпорынның жағдайы күрт төмендеді. Негізгі қорлар, инфрақұрылымдық нысандар технологиялық тұрғыдан жойылды, жойылды немесе артта қалды. Өнеркәсіп орындарын қысқа уақыт аралығында қалпына келтірілгенмен, өнеркәсіп орындары 2015 жылдан бастап іс жүзінде табысы өспей тұр. 2018 жылы өнеркәсіп өнімінің көлемі 4,7 млрд рубльді (0,07 млрд доллар) құрады. Бүгінгі таңда Абхазияда 100-ге жуық шағын өнеркәсіптік кәсіпорындар бар, оның ішінде 85-і мемлекеттік емес сектордағы кәсіпорындар. Өнеркәсіптік өндіріс көлемінің 70 пайызға жуығы Сухум қаласынан орналасқан.

Кілт сөздер: Абхазия; Қара теңіз; Үлкен Кавказ; Сухум; әлеуметтік-экономикалық жағдайы; Ингури; Кодор, Бзыбь, Кяласур; Гумиста.

Kipicne

Абхазия Республикасының территориясы - 8,7 мың.км², халық саны 245 мың адам, астанасы Сухум (64,2 мың адам). Мемлекеттік құрылымы. Абхазия президенттік республика. Атқарушы билікті Мемлекет басшысы болып табылатын Президент ұсынады. Заң шығарушы билікті халық жиналысы-Парламент ұсынады. Министрлер Кабинеті, атқарушы билік ретінде Президент қалыптастырады.

Әкімшілік құрылымы. Абхазия 7 ауданнан және Сухум қаласынан тұрады.. Мемлекеттік тілі: абхаз және орыс тілі.
Ұлттық валютасы: ресей рублі.

Географиялық орналасуына келетін болсақ, Абхазия Қара теңіз жағалауы мен Үлкен Кавказ жотасының аралығында орналасқан. Солтүстік-батыста және



солтүстікте ол Ресеймен (Краснодар өлкесі және КЧР), шығыста және оңтүстік-шығыста Грузиямен шектеседі. Қара теңізге шыға алуы және порттарының болуы, Қара теңіз коммуникациялық дәліздері жүйесіндегі транзиттік жағдай оның геосаяси жағдайына өте тиімді. Алайда, ішінара танылған мемлекеттің мәртебесі Грузиямен жалғасып жатқан қақтығыс, оған айтарлықтай ықпалын тигізеді.

Табиғи жағдайы, Абхазия, бейнелеп айтқанда, таулар, жағалау ойпаттары және Қара теңіз жағалауы елі. Абхазия Закавказьең солтүстік-батыс бөлігінде Ресей шекарасындағы Псоу және Грузия шекарасындағы Ингури өзендерінің арасында орналасқан, оңтүстік-батысында Қара теңіз суларымен шайылып жатыр. Ел аумағындағы Қара теңіз жағалауларының жалпы ұзындығы шамамен 210 км.

Жер бедері, Республика аумағының шамамен 3/4 бөлігін Үлкен Кавказ тауларының жоталары алып жатыр, ондағы жоталар тізбегі-Гагра, Бзыб, Абхаз және Кодор. Елдегі ең биік нүкте-Ресеймен шекаралас жатқан Донбай-Ульген тауы (биіктігі 4046 м). Абхазия Үлкен Кавказ жотасының Клухор мен Мару асулары арқылы Ресеймен байланысады. Оңтүстік-шығыстан Абхазияға еніп, біртіндеп тарылып, Колхида ойпаты тар жолақпен жағалау бойымен Ресей шекарасына дейін созылып жатыр. Аумақтың едәуір бөлігін карст процестерінің әсерінен қалыптасқан, тау бөктері алып жатыр. Мұнда әлемдегі ең терең Крубер-Воронья (тереңдігі 2080 м) карст үңгірі орналасқан.

Климаты. Республиканың теңіз жағалауларында орналасуы және арктикалық салқын ауа массаларынан қорғайтын Үлкен Кавказ жоталарының болуы оның климатына өз әсерін тигізеді. Бұл теңіз жағалауларында ылғалды субтропиктік (400 м биіктікке дейін) климаттың қалыптасуына жағдай жасайды, қаңтардың орташа температурасы +10°С, ал тамызда + 26°С-тан +30°С-қа дейін барады. Жылдық орташа жауын-шашынның мөлшері 1500 мм шамасында. Тауларда биіктік белдеуі жақсы анықталған, бұл әртүрлі таулы аймақтардың климатында үлкен айырмашылықты тудырады. Көпжылдық қар мен тау мұздықтары 2700-3000 м биіктіктен басталады.

Су ресурстары, елдің мол сулы өзендері Қара теңіз бассейндеріне жатады. Олардың ішіндегі ең маңыздылары: Кодор, Бзыбь, Кяласур, Гумиста. Өзендері жауын-шашынмен және қармен қоректенеді және көктем-жаз мезгілінде тасиды. Тауларда Рица және Амткял көлдері орналасқан. Абхазия сумен қамтамсыз етілуі жөнінен әлемде бірінші орында тұр, аумақтың бір шаршы шақырымына жылына 1,7 млн текше метрден астам өзен ағыны келеді. Елдегі 120 өзеннің ұзындығы шамамен 5 мың шақырым.

Топырағы. Мұнда атмосфералық айналымның батыс-шығыс векторларының үйлескен биіктік белдеуінде орналасуы, ылғалды субтропикалық аймақтың қызыл және сары топырақтары мен қоңыржай белдеудің ылғалды ормандары және таулы-шалғынды биік таулардың қоңыр топырақтары таралған.

Өсімдік және жануарлар әлемі. Абхазияның флора әлемі 2000 өсімдік түрінің таралуымен ерекшеленеді. Орман қоры жөнінен әлемде алғашқы орындарда. Ел аумағының 57% орманмен жамылған (497мың га); орман екпелерінің бағаланған жалпы қоры 114,5 млн м³ құрайды. Абхазияда Кавказ тауларында тіршілік ететін барлық жануарлар әлемі бар. Абхазия аумағының 10% қорықтар алып жатыр. Бірқатар ғалымдар ел аумағының шамамен 50%



рефугиум (бір түр немесе көбіне тіршілік иелерінің нысандар тобы геологиялық уақыттың қолайсыз кезеңінен, аман сақталып қалған жер бетіндегі өңірлер) аумағы ретінде сақтау керек деп санайды.

Табиғи ресурстары, Абхазия өте алуан түрлі, бірақ үлкен табиғи ресурстарға ие емес. Республика аумағында тас көмірдің (5,3 млн т), шымтезек, мрамор, гранит, ізбес, габбро-диабаз, бор, туф, барит, доломит, қорғасын, құрылыс материалдарының қоры бар. Абхазия қайраңында мұнай мен газ кенінің (зерттеу бойынша мұнай қоры 300 ден 500 млн т құрайды) аздаған қоры барланған. Мұнай қорларының көп бөлігі жағалау сызығынан 10 шақырым қашықтықта орналасқан. Сонымен қатар газ кенінің шағын қоры анықталған. Республиканың таулы сипаты ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің салыстырмалы түрде кері әсерін тигізеді. Шамамен 421,6 мың га (шамамен 48%) жер ауыл шаруашылығына қолданылады.

Абхазия мемлекеті ірі рекреациялық ресурстарға ие. Субтропикалық зоналардан альпі зонасына дейінгі, барлық климаттық зоналарда шамамен 200 пансионат, демалыс орындары, санаторий, қонақ үй, балалар сауықтыру базалары орналасқан. 120 астам жылы және минералды бұлақ көздері бар.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Абхазия халқы РА (Рейтингтік агенттік) мемлекеттік статистика басқармасының мәліметтері бойынша 2019 жылғы 1 қаңтарда 245.2 мың адамды құрайды, оның ішінде 50,4 пайызы қала тұрғындары, оның жартысы Сухумда тұрады. Сухумнан басқа маңызды қалалары Гагра (12,3), Гудаута (8,5), Гал (7,6), Очамчыр (5,3), Ткуарчал (5,0) халық тұрады.

Еңбекке жарамды халық саны шамамен 145,3 мың адамды құрайды, оның ел экономикасы салаларында 43 мыңы ғана жұмыспен қамтылған. Жартысынан астамы ел астанасы Сухумда еңбек етеді. Оның 40% денсаулық сақтау мен білім саласында қызмет етсе, 6% туризм саласында, өнеркәсіп орындарында 5% қызмет етеді. Ауыл шаруашылығы одан да аз көрсеткішке ие.

Абхазияда туу деңгейі төмен (5-6 промилле) және үнемі төмендеуде және өлім-жітім (шамамен 5 промилле) табиғи өсім нөлге тең. Соңғы жылдары ел аумағында тұрақты шағын көші-қон ағыны байқалады, нәтижесінде республика халқы баяу өсуде.

Халық тығыз қоныстанған аудандар Гагра және Гал (халықтың тығыздығы 1км² жерге 50 адамнан келеді). Ал халық сирек қоныстанған аудандар Сухум (халықтың тығыздығы 1км² жерге 7,5 адамнан келеді) және Гульрипш (халықтың тығыздығы 1км² жерге 9,8 адамнан келеді).

Ұлттық құрамы 51% абхаз ұлтынан тұрады (Гадаут ауданының 82% пайызы абхаз ұлты), 18% грузиндер (негізінен Гал және Ткуарчал аудандарында қоныстанған), 17% астамы армяндар (Сухум және Гагра аудандарында көбірек қоныстанған), 9% астам орыс халқы Сухум және Гагра ауданында қоныстанған.

Абхазияда оралмандарды қабылдау бағдарламасы бар, бірақ оған көп ақша бөлінбейді, сондықтан жылына елге келетіндердің жалпы саны 40-50 адамнан аспайды.

Елдегі халықтың 60% өздерін христиандар, ал 16% мұсылмандар.



Қазіргі кездегі әлеуметтік-экономикалық жағдайы. Республиканың ЖІӨ жылына 4-4, 5% өсіп, шамамен 0,5 млрд АҚШ долларын құрайды (жан басына шаққанда 2 мың доллар). ЖІӨ-нің 40% сауда, 12% өнеркәсіп, шамамен 10% құрылыс құрайды. Ауыл шаруашылығы өнімі іс жүзінде есепке алынбайды, тек үйдегі ауыл шаруашылықтары жақсы жолға қойылып, ауыл шаруашылығының 40 пайызын құрайды.

Өнеркәсіп кешені

Бір кездері 500-ден астам кәсіпорны бар Абхазияның өнеркәсібі 1992-1993 жылдардағы соғыстан және одан кейінгі блокададан кейін құлдырады. Негізгі қорлар, инфрақұрылымдық нысандар технологиялық тұрғыдан жойылды, жойылды немесе артта қалды. Өнеркәсіп орындарын қысқа уақыт аралығында қалпына келтірілгенмен, өнеркәсіп орындары 2015 жылдан бастап іс жүзінде табысы өспей тұр. 2018 жылы өнеркәсіп өнімінің көлемі 4,7 млрд рубльді (0,07 млрд доллар) құрады. Бүгінгі таңда Абхазияда 100-ге жуық шағын өнеркәсіптік кәсіпорындар бар, оның ішінде 85-і мемлекеттік емес сектордағы кәсіпорындар. Өнеркәсіптік өндіріс көлемінің 70 пайызға жуығы Сухум қаласынан орналасқан.

Абхазияның жетекші кәсіпорны-Ингури ГЭС (Грузиямен бірге жүзеге асыруда) өндірілетін электр энергиясының 60 пайызы Грузияның энергетикалық жүйесіне беріледі. Басқа секторлардан тамақ өнеркәсібінен (шарап жасау және балық аулау өнеркәсібі) ағаш өңдеу мен құрылыс материалдарын өндіруді бөліп көрсету керек. Ел аумағында бейресми (көлеңкелі) секторлардың үлесі жоғары.

Елде тамақ өнеркәсібі, құрылыс материалдарын өндіру және тау-кен өнеркәсібі қарқынды дамып келеді. Абхазия экономикасы үшін шарап, сондай-ақ балық өңдеу өнеркәсібінің экспорттық маңызы зор екенін атап өткен жөн.

Шарап жасау, Абхазия аумағында шарап біздің эрамызға дейінгі бірнеше мыңжылдықта жасала бастады. Бұл Таяу Шығыстан кейінгі шарап жасаумен таныс ежелгі өркениеттің іздері табылған екінші аймақ. Жауын-шашын мөлшері көп (жылына 1500 мм-ден астам), температурасы жоғары және ылғалдылығы жоғары Абхазияның субтропикалық климаты жүзім өсіру үшін өте қолайлы емес-көптеген дәстүрлі сорттар саңырауқұлақ ауруларынан қатты зардап шегеді, жидектердің жарылуынан зардап шегеді және т. б. Сондықтан Абхазия аумағында негізінен Изабелла жүзімінің жергілікті ақ сорты өсіріледі. Аборогендік сорттардың ішінде Качич және Ауасырхуа сорттары ең танымал, бірақ бұл сорттардың өнеркәсіптік екпелері іс жүзінде жоқ. Ең танымал шараптар – «Абхазия букеті», «Лихна», «Апсна», «Псоу», «Анакопия», «Диоскурия». Шараптың негізгі бөлігі үйде жасалады. Өнімдер-экспорттың ең негізгі көзі болып табылады.

Балық шаруашылығы. Қара теңіздің Абхазия акваториясына шамамен 110 мың тонна хамса балығы тіршілік етеді, оның 40 пайызы аулауға рұқсат етілген. Қазіргі кезде хамса мен страврида балығының аз мөлшерін аулауға рұқсат етіледі, шамамен 100 тонна. Іс жүзінде бүкіл сала Түркияның бақылауында.

Абхазияда аз мөлшерде: бал, сыра, аджика, минералды сулар мен лимонад өндірісі бар. 2012 жылы Абхазия Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуына жәрдемдесудің 2010-2012 жылдарға арналған Кешенді жоспары шеңберінде Сухум сүт зауыты (құрғақ сүттен көп мөлшерде өнім өндіру кезінде)



пайдалануға берілді, қайта өңдеу өнеркәсібіне мемлекеттік инвестициялар жоспарлануда.

Құрылыс материалдары. 2007 жылы Сочи Олимпиадасы қарсаңында Абхазияда құрылыс материалдарын өндіру кеңінен қолға алынды. 2009 жылдан 2013 жылдың аяғына дейін абхазия Ресейге теңіз және теміржол арқылы 3,3 миллион м³ құм-қиыршық тас қоспасын жеткізді. Тасымалдауды ұйымдастыру үшін Ресей теміржол жолдарын, 55 көпір мен эстакадаларды ақысыз қалпына келтірді. Абхазиядан алынған қоспалар құм-қиыршық тас жылына шамамен 2 миллион м³ құрайды.

Туризм

Абхазия экономикасының қарқынды дамып келе жатқан және перспективалы салаларының бірі бұл-туризм. Бірқатар бәсекелестік артықшылықтарға байланысты (климат, табиғат, тарих және сәулет ескерткіштері және т.б. болуы) туризмнің дамуына үлес қосып отыр. Абхазияның туристік өнімі Абхазияға жыл сайын бір жарым миллионнан астам адамды тартып, туристік қызметтер нарығында берік орын алады (туристер негізінен Ресейден келеді). Республиканың экономика министрлігінің мәліметі бойынша, туризм индустриясы көршілес салалармен бірге ел бюджетіне жақсы табыс әкеледі, табыстың орта есеппен барлық 60% астамы туристік ағыннан келеді. Танымдық туризммен қатар рекреациялық туризм де табысты дамуда.

Демалу немесе емдеу мақсатында келушілердің негізгі бөлігі Гагра ауданында тоқтайды, өйткені Абхазиядағы белсенді санаторий-курорттық нысандардың 70% астамы Гагра және Пицунда қалаларында орналасқан. Олардың көпшілігі Кеңес заманында салынған, ал кейбіреулері өз тарихын патшалық Ресей кезеңінен басталады. Сондай-ақ, соңғы жылдары туризм саласы қарқынды дамумен сипатталатын жаңа Афон және Гудаута сияқты қалаларына туристердің тарапынан сұраныстың артып келе жатқанын атап өтуге болады. 2018 жылы жалпы РА (Рейтингтік агенттік) бойынша санаторий-сауықтыру және туристік-экскурсиялық қызметтер көлемі 2 млрд рубльді құрады. 2018 жылы ел аумағындағы санаторий мен емделу орталықтарында 131,7 мың адам ем алып, демалды, оның ішінде 128,0 мың адам ұзақ мерзім ем алып, демалды. Сонымен қатар осы жылы экскурсияға қатысушылардың саны 975,7 мың адамды құрады.

Абхазия туризмі дамуының салыстырмалы оң динамикасына қарамастан, республиканың туристік өнімінің әлеуеті бірқатар жағдайларға байланысты аз бөлігі пайдаланылады.

Ауыл шаруашылығы

Абхазия-дәстүрлі ауыл шаруашылығымен айналысатын ел. 1991 жылға дейін ауыл шаруашылығы КСРО қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін бағытталып жұмыстанды. Климаттық ерекшеліктеріне байланысты дақылдардың арасында субтропиктік дақылдар басым: цитрус жемістері (мандариндер, апельсиндер), шай, темекі, жаңғақ, фундук, тунг және басқалар. Сонымен қатар елдің қажеттілігін өтеу мақсатында жүзім, жүгері, көкөніс өсіріледі. 1992-1993 жылдардағы соғыстан кейін сыртқы сауда Абхазияға салынған экономикалық санкцияларға байланысты тоқтап, ауыл шаруашылығының жағдайы қиындады. Мал шаруашылығы қатты зардап шекті.



Қазіргі уақытта ауылшаруашылық өндірісімен айналысатын жер пайдаланушылар пайдаланатын жер көлемі 397,3 мың га құрайды. Қазіргі ауыл шаруашылығын дамытудың негізгі бағыттарының ішінде өсімдік шаруашылығын (цитрус, фейхоо, құрма - 7,1 мың га; жүзімдіктер - 2,6 мың га; фундук және т. б.) атауға болады. Жыл сайын 5-тен 10 мың тоннаға дейін көкөніс өсіріледі. Жетекші дәнді дақыл ішкі тұтынуға бағытталған-бұл жүгері өсімдігі.

Ауыл шаруашылығы өндірген өнім негізгі бөлігі Ресей мен Туркияға экспортталады.

Ауыл шаруашылығының негізгі секторы болып табылатын, өсімдік шаруашылығы өнімінің негізгі басым бөлігі, үй шаруашылықтарында өндіріледі (жалпы көлемнің 98 пайызы). Жеміс-жидек екпелері 20 мың гектарға жуық аумақты алып жатыр, бұл жүгері егістік алқабынан 2 есе көп. Үй шаруашылықтарында жыл сайын 50-55 мың тонна құрма мен жеміс, шамамен 10 мың тонна жүзім өндіріледі.

Транспорт. Абхазияда көліктің барлық негізгі түрлері таралған. Бұл сала шағын республика үшін өте ірі болып саналады, онда 1,3 мыңнан астам адам жұмыс істейді.

Негізгі көлік түрі бұл автомобиль көлігі, 2018 жылы тасымалданған жүк көлемі 27,2% құрады. Жол желісінің құрылымы - республиканың барлық дерлік автожолдары (ел аумағындағы 474 км республикалық және 1830 км жергілікті маңызы бар жолдар) теңіз жағалауы бойымен өтетін негізгі магистральға байланысқан.

Абхазиядағы темір жол ұзындығы 239 км. Очамчира-Ткуарчал темір жол тармағы, Сочи – Сухум - Гал электрлендірілген теңіз жағасындағы теміржол желісі (бұл темір жол желісін экспортталатын көмірді Очамчира портына жеткізу үшін пайдаланылған). Бірақ Абхазия арқылы өтетін теміржол қозғалысы 1992 жылдан бастап жабылды. Кеңес одағы кезінде жылына тасымалданатын жүк көлемі 12-14 млн т жетті. Сухум қаласынан күн сайын 18 жұп жолаушы тасымалдайтын поезд жүрді. Қазіргі таңда ел аумағынан Сухум - Москва, Сухум – Санкт- Петербург, Сухум - Самара поездары тұрақты жүреді.

Республика аумағында екі әуежай бар. Сухум әуежайы астанадан 25 шақырым жерде орналасқан, ұзындығы 4 км ұшу-қону жолағы, кең фюзеляжды лайнерлер мен арнайы мақсаттағы ұшақтарды қабылдауға арналған және екінші Бамбор әуежайы Гудаута маңында орналасқан.

Абхазияда үш теңіз порты орналасқан, соның ішінде Очамчыр порты әскери қажеттіліктер үшін салынған.

Зерттеу нәтижелері

Сыртқы экономикалық қызметіне тоқталатын болсақ, Абхазия Республикасының 2018 жылғы сыртқы саудадағы табысы 23,7 млн рублді құрады (344 млн долл). Оның ішінде экспортқа 22%, ал импортқа 3,5% тиеселі.

Сыртқа экспортқа шығарылатын өнімнің 60% шарап және шарап өнімдеріне тиеселі. 10% цитрус өнімдеріне және 10% балық өнімдеріне тиеселі. Сырттан өнеркәсіптік тауарлар мен отын өнімдерін алады.



Ірі экономикалық серіктесі Ресей. Оның үлесіне республиканың тауар айналымы көлемінің 60-70% келеді, Туркияға-12%, Молдаваға-3%, Италияға-2,2%, басқа да елдерге 27% келеді.

Абхазияға өз тауарларын импорттайтын мемлекеттер Ресей жалпы сырттан алынған тауарлардың 70% тиеселі, Туркия-3%, Молдава-5%, Италия-3%, Бразилия -2% басқа елдерге 21% тиеселі.

Алайда, статистика бойынша сыртқы экономикалық қызметте ұсынылатын туризмнен түсетін кіріс есепке алынбайды. Туризм индустриясы бюджетке, салық түсімдерінің үштен бірін әкеледі.

Қорытынды

Қорытындылай келе елдің даму перспективасы бар. Әлеуметтік-экономикалық даму стратегиясында Абхазияның әлеуметтік-экономикалық дамуының келесі негізгі бағыттары анықталды:

- республикада жүктерді тасымалдау рәсімдерін жеделдету үшін көліктік-логистикалық орталық құру;
- Абхазияда туристік-рекреациялық үлгідегі аймақты дамыту;
- әлеуметтік-мәдени сала объектілерін, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықты, әкімшілік ғимараттарды және өзге де иефракұрылым объектілерін қалпына келтіру;

Бұл жоспарды іске асыру барысында өндірілетін тауарлардың көлемін мен қызмет көрсету көлемін едәуір ұлғайтуға, халықтың табысын көбейтуге және Абхазиядағы жұмыссыздықты азайтуға бағытталған.

Мұнай өнеркәсібін дамытудың белгілі бір перспективалары бар. 2009 жылы Сухум қаласында «Ресей мұнай ҰК» ААҚ мен Абхазия Республикасының министрлігі арасында мұнай-газ кен орындарын геологиялық зерттеу және игеру, көмірсутектерді өндіру, мұнай, табиғи газ және мұнай өнімдерін сату сияқты салалардағы ынтымақтастық туралы бес жылдық келісім жасалды. Очамчира ауданындағы қайранда мұнай қоры 200-500 млн. т. бағаланады. 2014 жылы Ресей мұнай ҰК республика аумағындағы жер бедерін зерттеуді бес жылдық мерзімге ұзартты. Алайда, бүгінде Абхазия басшылығының негізгі бөлігі 2030 жылға дейін мұнай өндіруге мораторийді қолдайды.

ӘДЕБИЕТ

[1] В.Л. Бабури, Г.И Гладкевич, А.И. Даньшин, М.П. Ратанова Экономическая и социальная география стран ближнего зарубежья. Москва МГУ имени М.В.Ломоносова ЛЕНАНД, 2021 г.

[2] М.П. Ратанова, В.Л. Бабури, Г.И Гладкевич, В.И. Горлов, А.И. Даньшин Экономическая и социальная география стран ближнего зарубежья. Москва ООО «Дрофа» 2004.

REFERENCES

[1] V.L. Baburin, G.I Gladkevich, A.I. Danshin, M.P. Ratanova Economic and social geography of neighboring countries. Moscow Moscow State University named after M.V. Lomonosova LENAND, 2021.

[2] M.P. Ratanova, V.L. Baburin, G.I. Gladkevich, V.I. Gorlov, A.I. Danshin Economic and social geography of neighboring countries. Moscow LLC "Drofa" 2004.



Ходжанова Б.Х., Кішібекова Ә.Б.
СТРУКТУРА И ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ХОЗЯЙСТВА
РЕСПУБЛИКИ АБХАЗИЯ

Аннотация. В статье описывается социально-экономическое положение Республики Абхазия после распада Советского Союза. После распада Советского Союза полное отсутствие финансовых и материальных условий, которые систематически отделялись от центра, внесли резкий перелом в экономическое развитие страны. Кроме того, в 1992 году этнический конфликт в Абхазском регионе Грузии перерос в вооруженную войну, продолжавшуюся 13 месяцев, но вопрос этой войны до сих пор не решен.

В ходе этого конфликта положение более 500 предприятий страны резко ухудшилось. Основные фонды, объекты инфраструктуры технологически разрушены, разрушены или оставлены позади. Хотя промышленные объекты были восстановлены за короткий период времени, с 2015 года доходы промышленных объектов практически не увеличились. В 2018 году объем промышленного производства составил 4,7 млрд рублей (0,07 млрд долларов). Сегодня в Абхазии действует около 100 малых промышленных предприятий, в том числе 85 предприятий негосударственного сектора. Около 70 процентов объема промышленного производства расположено в городе Сухум.

Ключевые слова: Абхазия; Черное море; Большой Кавказ; Сухум; социально-экономическая ситуация; Ингури; Кодор; Бзыб; Кяласур; Гумиста.

Hodzhanova Baldai, Kishibekova Assel
THE STRUCTURE AND TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE
ECONOMY OF THE REPUBLIC OF ABKHAZIA

Annotation. The socio-economic situation of the Republic of Abkhazia after the collapse of the Soviet Union is described in the article. After the collapse of the Soviet Union, the complete lack of financial and material conditions, which were systematically separated from the center, made a drastic change in the country's economic development. In addition, in 1992, the ethnic conflict in the Abkhazia region of Georgia turned into an armed war that lasted for 13 months, but the issue of this war has not yet been resolved.

During this conflict, the situation of more than 500 enterprises in the country decreased sharply. Basic funds, infrastructure facilities are technologically destroyed, destroyed or left behind. Although the industrial facilities were restored in a short period of time, since 2015, the income of the industrial facilities has practically not increased. In 2018, the volume of industrial output was 4.7 billion rubles (\$0.07 billion). Today, there are about 100 small industrial enterprises in Abkhazia, including 85 enterprises of the non-state sector. About 70 percent of the volume of industrial production is located in the city of Sukhum.

Key words: Abkhazia; Black Sea; Greater Caucasus; Sukhum; socio-economic situation; Inguri; Kodor; Bzyb; Kyalasar; Gumista.